
PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS - FUTURE TEACHERS⁷

Assoc. prof. (Lina) Galina Lecheva, PhD

Department of Philological and Natural Science

University of Ruse "Angel Kanchev", Silistra Branch

Phone: +359 88 540 0647

E-mail: glecheva@uni-ruse.bg

***Abstract:** The presented article examines the problem of the professional competence of students in pedagogical specialties. The article covers four parts. The first one follows the development of ideas on the essence of pedagogical competence. The second reveals the importance of the curriculum for the students' professional training, and the third - the importance of the practical training. The transition from the higher school to the practice is the subject of the exposition in the fourth part.*

***Keywords:** IK technologies, literature, students - future teachers, young university professors, Practical Education*

ВЪВЕДЕНИЕ

В глобализираната икономика, където и капиталът, и пазарът на труда са много мобилни, а технологиите се развиват бързо, развитието на институциите, които са ангажирани с работната сила, играе ключова роля за постигане на по-висок просперитет и стандарт на живот. Анализът на двигателите за икономическо развитие на местно ниво показва, че **човешките ресурси са фундаментален източник за развитие в икономиката, базирана на знанието**. Политиците в сферата на пазара на труда и квалификацията трябва да допринесат съществено не само за овладяване на необходимия набор от умения за икономиката на местно ниво, но и да насърчат иновациите, предприемачеството и социалното сближаване. Институциите на пазара на труда могат да се справят с широк кръг от проблеми на местно ниво, от привличането и задържането на талантлив кадрите до наваксване на липсващите умения, през интегрирането на имигрантите, включването на хората в неравностойно положение в обучението и в заетостта, подобряване на качеството на работното място, както и повишаване на конкурентоспособността на местните фирми. Те имат уникалната възможност да дадат своя принос, в зависимост от обема на своите програми и услуги, както и с присъствието си в националната икономика, и на различни нива в администрацията.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Професионалната компетентност на учителя е водеща категория в съвременните изследвания. Нейната важност произтича от институционалната роля на **учителя като „представител“ и „посредник“ на държавната политика** – от една страна и като фактор за стимулиране активността на ученика в личен план - от друга. Възприетият като **основополагащ** за **НОВАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПАРАДИГМА компетентностен подход** повлиява и педагогическото образование. Постиженията на студентите от специалността 1.3.3. Педагогика на обучението по.. се оценяват също през призмата на компетентността, което предполага изясняване на категорията **професионална компетентност**.

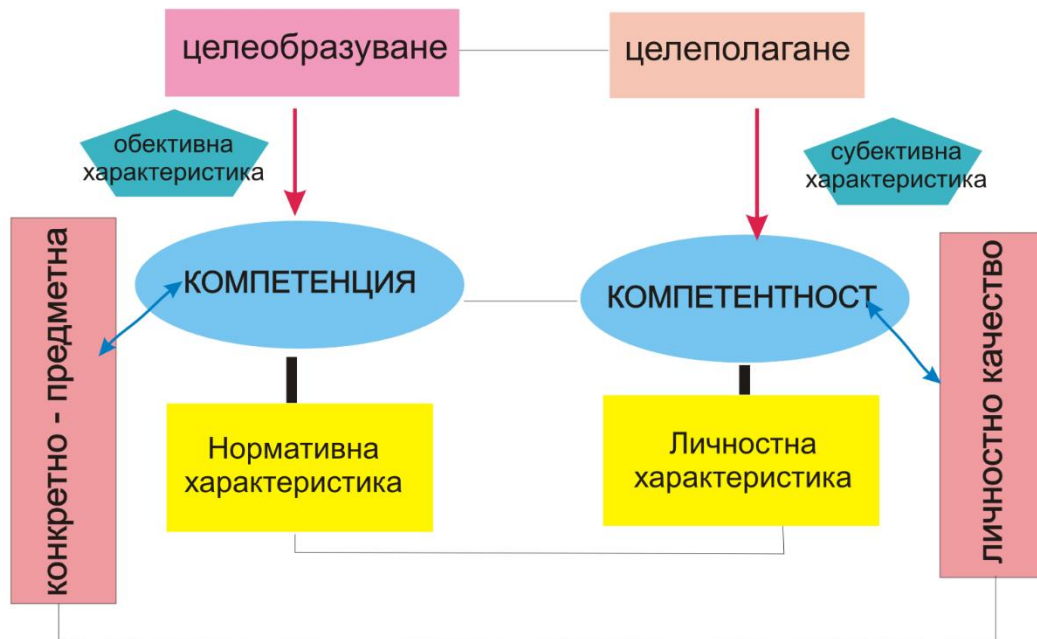
В една от най-ранните публикации по този въпрос компетентността се определя като **„способност на личността да акумулира и създава нови правила за действие в зависимост от промяната в ...условията“** на педагогическото действие (Герджикова, 2001:33). Същата авторка разглежда и други базови компетенции, които засягат жизнения цикъл на човека, но

⁷ Докладът е представен на заседание на секция „Педагогика, психология, методика на преподаване на ...“ с оригинално заглавие на български език: „Практическото обучение на студентите – бъдещи учители“.

имат отношение към професионализирането на учителя. От тях става ясно, че навлизането на младия учител в трудовата дейност зависи от способността му за адаптиране. Включването на всички сетива при осъществяване на преподаването и в другите форми на взаимодействие извън обучението е предпоставка за повишаването на неговата професионалната личностна ефикасност. Креативният подход и регулативните механизми дават възможност за системно повишаване качеството провежданото от учителя обучение. Ориентирането му към бъдещето се постига с помощта на очакването за нови по-високи постижения. До същите изводи, но чрез друг методологичен подход достига и авторитетният руски изследовател А.В. Хуторски (2011). Според него **компетентността се определя от четири вида опит:**

- в познавателната дейност, която се проявява чрез знанията;
- в умението да се действа по образец;
- в творческата дейност в резултат, на което човек е способен да взема нестандартни решения и в емоционално-ценностните отношения, което му позволява да има своя обоснована личностна позиция.

От направените разсъждения става ясно, че **компетентността е сложен концепт, който осигурява успешно представяне на актьорите в динамичната социална среда**. Ето защо и европейските политики за педагогическо образование се свързват с разработването на стандарти, отразяващи различните компетенции⁸.

Учебното съдържание за подготовка на учители в България

Образованието на учителите в България е тясно свързано с тенденциите в съвременното европейско пространство. Имаме и своите традиции. Повече от един век училищната педагогика е част от базовата професионална подготовка у нас. Това е така, защото „педагогиката винаги е била свързана с изследването на човека, но в контекста на един специфичен вид взаимодействие ...между „знаещия“ и „по-малко знаещия“, между „можещия“ и „по-малко можещия“ (Герджикова, 2015:43). Съществено място в подготовката на съвременните учители заемат още дисциплините Педагогическа психология, Методика на обучението по ..., медийната и особено инклузивната педагогика. Благодарение

⁸ ВИЖ: Единни европейски критерии за владеене на езици – МАТРИЦА ЗА САМООЦЕНКА: <https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/cef-bg.pdf> и Национална мрежа за оценка на компетентностите: <https://europass.cedefop.europa.eu/sites/default/files/cef-bg.pdf>

на тях студентите от педагогическите специалности се запознават с проблеми като мотивирането на учениците, спецификата на когнитивното и емоционалното им развитие, процеса учене, оценяването на учебните постижения, с типологията на учебните задачи, с подходите за включване на учениците със специални образователни потребности в системата на общото задължително образование. Голямо място в квалификацията на съвременния учител заемат и информационните технологии.

В тясна връзка с теоретичната се намира **прагматично ориентираната подготовка на бъдещите учители**. Тя обхваща **три основни аспекта на педагогическото действие**:

- знания за моделиране на процесите в умствен и технологичен план;
- умения за преработване на информацията;
- личностно отношение към учениците.

Базисното сложно умение, което определя равнището на професионалното действие е **моделирането**. Когато става дума за осъществяването му в професионален план, то трябва да отговаря на някои специфични изисквания:

- рефлексията да се извършва на по-високо абстрактно ниво;
- детайлите да се съхраняват дълго в паметта и да се включват в моделирането лесно и бързо;
- знанията да са свързани в динамична „мрежа“, която ги „задвижва“ в разнообразни ситуации на педагогическа комуникация;
- мисловните процеси да са ориентирани към образователните цели;
- знанията и уменията да са комплексни и подвижни.

Практическата подготовка на студентите – предпоставка за развитие на професионалната компетентност

Развитието на професионалната компетентност изисква не само сложни и динамични знания, но и преки действия. Ето защо практическото обучение заема важно място в подготовката на бъдещите учители.

В системата на висшето образование, съгласно НАРЕДБА за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“⁹, постановява:

9. *„Практическата подготовка се осъществява в следните форми на обучение с минимален хорариум в академични часове:*

1. *Хоспитуране: 30 часа;*
2. *Текуща педагогическа практика: 60 часа;*
3. *Стажантска практика: 90 часа.*

10. ***Хоспитурането** е наблюдение и анализ на педагогически ситуации, уроци и други организационни форми в детски градини и училища, осъществявано под непосредственото ръководство на преподавател от висшето училище.*

11. ***Текущата педагогическа практика** включва посещение, наблюдение и провеждане на педагогически ситуации, уроци и други организационни форми в детски градини и училища съвместно с учител-наставник под ръководството на преподавател от висшето училище с цел подготовка за стажантската практика.*

12. (1) ***Стажантската практика** включва самостоятелно участие на обучаващите се в образователния процес чрез провеждане на педагогически ситуации или уроци, както и в други организационни форми в детски градини и училища, провеждани под ръководството на учител-наставник и преподавател от висшето училище.*

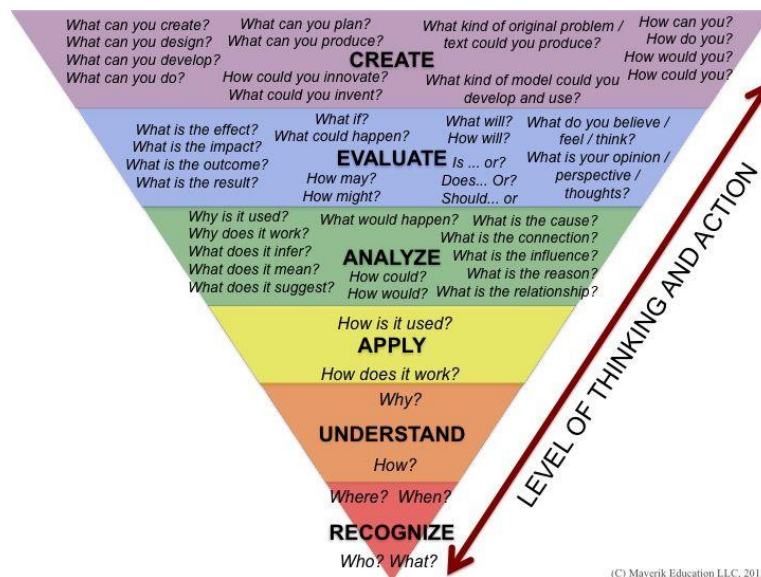
12 (3) ***Минималният брой на педагогическите ситуации или уроците по ал. 1, проведени от стажант-учителите, е не по-малко от 15 и не повече от 22 проведени педагогически ситуации или уроци в различни групи или класове.***“

⁹ Обн. - ДВ, бр. 89 от 11.11.2016 г., в сила от учебната 2017/2018 година.

Би могло да се изведе една ОБЩА СХЕМА НА ДЕЙСТВИЕ, която е залегнала В ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ. Тя се свежда до следната последователност от стъпки:

- наблюдение на педагогическата действителност;
- експеренциалност на ПО-знанието за нея;
- установяване на дефицитите в знанията и компетенциите;
- очертаване на стратегия за действие;
- изпълнение на заплануваното действие;
- повторна рефлексия на извършеното;
- корекция на плана за действие.

По един или друг начин нещата се въртят около таксономията на Б. Блум:

Чрез тази последователност от стъпки се подразбира, че основният подход в практическото обучение на студентите е критично-рационалният. Той се определя от предварително зададените образователни цели и от критичното дистанциране от всяко мисловно или материално действие. Както целите, така и действията се подчиняват на спецификата на учебния предмет, за който студентът се подготвя да преподава. **Чрез практическото обучение се подготвя плавният преход от висшето училище към работата в училищна среда.**

Преходът от университета към училищната практика

В България обучението на бъдещите учители се осъществява в университетите. Те организират и допълнителната квалификация на учителите. За нея през 2016 г. беше създаден държавен образователен стандарт - 14. В него се дефинират професионалните функции на учителя: социализацията, подготовката и провеждането на обучението и възпитанието, подкрепата на децата и учениците. Квалификацията на педагогическите специалисти се осъществява по различен начин. Разграничават се: *въвеждаща*, която е насочена към овладяване на базисни знания и умения, които улесняват адаптирането към професията; *продължаваща*, която подобрява качеството на личностното и професионалното развитие.

Очевидно, професионалните компетенции са сложна амалгама от цялостни знания, убеждения, нагласи за действие, ценности и мотивация. Всички компоненти са индивидуално-специфични и се проявяват в различно съотношение в практиката на конкретния учител. Предметното и общопедагогическото знание пораждат целите и критериите за **калибриране на всички останали елементи на компетентността.**

От гледна точка на КОМПЕТЕНТНОСТНИЯ ПОДХОД, бъдещите и настоящите учители трябва да притежават знания и умения в следните области: **комуникативна, познавателна, интелектуална, креативно-технологична, личностна, индивидуално-рефлексивна.**

Този комплекс от знания изгражда **професионалния компетентностен профил на учителя.** Неговите конкретни измерения се потвърждават и в по-новата публикация на цитираната по-горе авторка, свързана с действията на учителя в условия на мултикултурализъм. Според Герджикова (2016) „*първата сфера на компетентност на началния учител се отнася до планирането на обучението*“. В рамките на мултикултурното образование спецификата според авторката се проявява в познаването на нагласите, възгледите, типичните модели на поведение, бита и обичаите на целевата група ученици. Следователно, тук се потвърждава изказаната по-горе теза за съществената роля предварителното определяне на крайните резултати, които трябва да се постигнат от учителя, заедно с неговите ученици.

Стъпката, която следва след задълбоченото усвояване на комплексните знания е **овладяването на педагогическото майсторство.** То се проявява чрез гъвкавите действия, бързата реакция на променящите се условия в конкретни ситуации, в емпатийното взаимодействие с ученици и колеги.

ИЗВОДИ

Компетентностите винаги са цялостно проявление на личността на учителя и не могат да се свеждат до разпокъсани и хаотични действия. Точно обратното, те се демонстрират чрез добре осмислени и структурирани цялостни комплекси, съдържащи „**знание в действие**“.

REFERENCES

Gerdzhikova, N.G.(2001). Diferentsialni aspekti na obuchenieto.Sofiya: Veda Slovena-ZHG. (Оригинално заглавие:Герджикова, Н.Г.(2001). Диференциални аспекти на обучението.София: Вода Словена-ЖГ.)

Gerdzhikova, N.G.(2015). Vŭvedenie v uchilishtnata pedagogika.Istoriko-teoretichna rekonstruktsiya.Sofiya: Veda Slovena-ZHG. (Оригинално заглавие:Герджикова, Н.Г.(2015). Въведение в училищната педагогика.Историко-теоретична реконструкция.София: Вода Словена-ЖГ.)

Gerdzhikova, N.G.(2016). Multikulturna pedagogicheska kompetentnost na nachalniya uchitel.i – prodŭlzhavashto obrazovanie.(Оригинално заглавие: Герджикова, Н.Г.(2016). Мултикултурна педагогическа компетентност на началния учител.i – продължаващо образование. <<https://diuu.bg/emag/5528/2/>>)

Khutorskoy, Andr.V.(2011). Opredeleniye obshchepredmetnogo soderzhaniya i klyuchevykh kompetentsiy kak kharakteristika novogo podkhoda k konstruirovaniyu obrazovatel'nykh standartov.Vestnik Instituta obrazovaniya cheloveka, № 1. (Оригинално заглавие: Хуторской, Андр.В.(2011). Определение общепредметного содержания и ключевых компетенций как характеристика нового подхода к конструированию образовательных стандартов.Вестник Института образования человека, № 1.)

Leonidovna, Sv. T., Valer'yevna, N.Br.(2006/7). Pedagogika: tezisy lektsiy i prakticheskiye zanyatiya. 2(Оригинално заглавие: Леонидовна, Св. Т., Валерьевна, Н.Бр.(2006/7). Педагогика: тезисы лекций и практические занятия. <<http://vaniorolap.narod.ru/index.html>>)